

ORGANULU

LUMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu prè Gratiósa invoientia.

Sambata

Nr. L.

13 Decembrie. 1847

VIENA, Maiestatea Sa c.r. apostolica spre
catedr'a Liceului dein Clusiu a scientieloru poli-
tice, ce cu mortea lui Franciscu Huber devenise
vacante, prein un Rescriptu pre inaltu dein 15:
27 oct. se indurà gratiósu a denumí pre Docto-
riulu de Filosofia D. Emiliu Récsi.

POSITIONU, 3—6 dec. st. n. In Siedentiele
cerculari XVII si XVIII se desbatu rescumpar-
area totale. Luanduse obiectulu acest'a la vo-
tizare, intrebarea antaia: au rescumpararea
totale se aiba potere obligatoria catu
e pentru domnulu pam.? se satorí cu 30
voturi in contra a 19; ér' a doua intrebare: au
legea cеста se oblege si pre urbarialisti?
nu se acceptà.—In urma votizanduse si a-
ceea, cà ore obiectulu acest'a spre elu-
crare se se dee deputatiunei regnicolari,
sèu numai cerculari? prein majoritatea
voturilor se dede deputatiunei regnicolari.

In Siedenti'a dietale X (7 dec. st. n.) se
pertractà portarea comune a greutàtiloru; si se
lasà in locu satorirea dein Siedenti'a
cerculare. Dupa aceea venindu la vorba si cau-
s'a „Partiloru“ se inchià Siedenti'a.

In Siedenti'a cerc. XIX (9 dec. st. n.) Pau-
lu Somsich (com. Baranya) fece proiectu pen-
tru modificarea si despre o parte stergerea avi-
ticitatei, cerendu, ca se se esmita deputatiune,
care cantandu la proiectele dein diet'a trecuta,
si la propusetiunile regie se gátésca opiniune si
articlu de lege.—Mai proiectà si Josefú Justh
(comit. Turocz) in catu e pentru legea indigena-
tului mediuloce, care se paralizeze periculu, ce
ar' poté se devina asupra natiunaletatei prein
stergerea aviticitatei. Dupa mai multe desbateri
se satorí, ca in obiectulu acest'a se se esmita de-
putatiune cerculare spre a lucrà articlu de lege;
ér' catu e pentru intrebarea impamentenirei ti-
parinduse operatulu in diet'a trecuta lucratu de
Bert. Szemere, in siedentiele proxime maina-
inte de aviticitate se fia luat la desbateri.

In Siedenti'a Magnatiloru IV totu cargu des-
baterile asupra Adresei, care nu se inchiara neci
in Siedenti'a V. Intrebarea este, cà ore accepta-
seva Adres'a precum o asternù Tabl'a de giosu, sèu
precum se modificà.

INCA CEVA DEIN DIETA TRANSILVANIEI.

(Capetu)

„Dep. Scaun. Sibiiului. Episcopulu Fa-
garasiului, nu cuventà ca reprezentantele roma-
nimei dein pamentulu sasescu, ci ca regalistu.
Scie cuventatoriulu, cum cà fiacarele membru a

Casei cesteia are dreptu de a proiectà, ci alt'a e
lucrulu gravaminiloru: aici numai acel'a pote pro-
iectà, de care se tiene lucrulu. Pana ce dara Ma-
ri'a D. Episcopu nu va aretá plenapotentia de-
la romaninea dein pamentulu sasescu, pan' a-
tunci cuventatoriulu va se dica contra pertractà-
rei cestei cause. Spre referat'a comitelui regali-
stu inaintei cuventatoriu obserba, cum cà romanii
dein pamentulu regiu sunt in starea cea mai bu-
na, mai alt'mentre de catu proprii urbarialisti ai
Episcopului de Fagarasiu.

Presidentele. Aici nu proiectulu Episcopului de
Fagarasiu e obiectulu suatirei. Aici spre post'a Di-
strict. Kóvarului comisiunea censoratoria si a da-
tu parere, ca deputatiunea sistemateca se se gra-
besca in caus'a romaniloru dein pamentulu sa-
sescu; numai acestai intrebarea.

X Episcopulu Fagarasiului. Inculparea de
comunismu o reimpinge. Elu nu e comunistu, nu
postesce ca sasulu inavutu se si impartia averea
cu romanulu seracu; ci numai drepturi voiesce
a se impartí, pre care legea pre pamentulu sase-
scu fiacarii cetatianu intru asemene le au datu.
Ce se tiene de acea opusetiune, ca se ordenàmu
si caus'a romaniloru dein pamentulu ungurescu,
si secuescu, cuventatoriulu obserba, cum cà diet'a
de facie mai mare parte se ocupà cu usiorarea sortei
chiaru acestei clase de poporu. De alt'mentre aici re-
latiunea cu totulu e alt'a, aici stau facie clase de
nobili si urbarialisti, si deca o data e nobile ci-
neva, nu se dice cà nu pote portá deregatoria, pentru
cà e romanu; pre cum despre urbarialistu nu se in-
treba: unguuru, sasu sèu romanu e? Asemene re-
spectu are inaintea legeri fora destingere natiuna-
le; nu asia pre pamentulu sasescu, unde romanu-
lu pentru natiunaletatesi suferi asuprire.

Multi si-descoperiu partenirea; unii ob-
serba, cum cà desbateri meritali a obiectului a-
cum nu e pre tapetu si ceru inchiarea desputei.
(Sgomotu duratoriu.)

Directorulu fisc. Si intr'al lui intielesu,
nu se pote cuventà acum spre esenti'a obiectului;
de alt'mentre, deca acest'a e pre tapetu, si-sustie-
ne dreptulu spre asi desfasiurà vediutele.

Dep. Albei de susu. Desfasiura ce e obie-
ctulu suatirei de facie? Comisiunea censoratoria,
dice cuventatoriulu, spre post'a Distr. Kóvarului
satorí, cà caus'a romaniloru dein pamentulu sa-
sescu se se grabesca la deputatiunea sistemateca;
Episcopulu Fagarasiului va se estenda satorirea
cesta pan' acolo, ca SS-le tieri nu numai se gra-
besca caus'a, ci se enuncie, cum cà nu va re-
mané depre diet'a venitoria. Acestu proiectu si
cuventatoriulu partenesce, cà ci fiendu membrulu

secțiunii de în deputațiunea sistematecă ocupate cu asta causă, știe, cumcă gravamele de fație pre calea guberniului s'ă fostu comunecatu cu natiunea sasescă, de trei ori se solicită respunsu și sasii totusi nu repunseră. Ar' fi tempu, ca SS. și OO. se facă pasiu decisivu.

Un Comiteregalistu. Sasii sesi de respunsulu pre diet'ă venitoria, de alt'mentrea foră a cel'ase va decide caus'ă.

Un Asesoriu de Tabl. reg. De ora ce diet'ă atate esemple frumose a datu de sacrificarea intereselor private, iar' paré reu cuventatoriului, deca o postă asia inocente, precum e a Episcopului de Fagarasiu ar' suminstră causă spre interitare. Se enuncie SS. și OO. cum că asta causă voru se o pertracteze ca gravame preliminară în diet'ă venitoria. A postu acésta stă și în interesulu sasilorū; acésta cere dreptatea, religiunea, juramentulu uniunei și legile nostre.

Dep. Kóvarului. Si elu voesce ca asta causă sese defiga ca gravame preliminară.

Dep Scaun. Sibiiului. Pre pamentulu sasescu în sensu constituționalu nu cunosce natiune romanesca. Pre pamentulu ungurescu nobilele enobile ungurescu, fia macar de ori ce natiune; asia și pre pamentulu sasescu numai cetatianulu sasu pote portă deregatoria.

Un [maiestru Protonotariu. Pasirămu aforă de în terenulu, pre carele stamū. Noi ne mestecărămu în despută diplomatecă, macar' aici se înverte numai întrebare de manipulare. Scimu că asta causă stă înaintea deputațiunii sistematece; scimu și aceea, că se comunecă cu natiunea sasescă, în se ai capeta în la-întru respunsulu pan' acum n'ă succesu. De ci după ce deputațiunea sistematecă în restempu de trei ani cu natiunea sasescă n'ă potutu ajunge la atăt'ă, ca ea sesi de în la-întru respunsulu, nu foră fundamentu resarí. Acea îngrijiare — angore —, ca pentru întârdiare meritală decidere a causei va remané și depre diet'ă venitoria. Dreptu aceea cuventatoriulu apretiuinducerea Episcopului de Fagarasiu, ar' enuncie ca statorire ursirea deputațiunii sistematece, ca ea cu acelu modu sesi de în la-întru proiectulu, că diet'ă venitoria în asta causă în merito se potă despune. Astastatorire de o parte va fi dréptă ca tra laturea acusată, că ei concede tempu destulu spre darea în la-întru a respunsului; de alta parte nu mai singuru asia se pote pune capetu tra ganărei.

Cestu proiectu statorinduse, fū inchiata desput'ă.

A N G L I A.

LONDON, 14: 26 nov. Comitele Grey în Sied. Camarei Pariloru dede insciantiare despre lipsele Irlandiei, de corespondent'ă între guberniu și banculu Angliei, prein carea adeca acestu de în urma se impenipotesce la anticiparea de bani și mai incolo.

London, 17: 29 nov. În Sied. Camarei Comuniloru acel'asi Comite ministru celoru de în la-întru propuse parlamentulu un proiectu de lege spre încetarea ucideriloru asia adese în Irlanda; acarnia cuprensu pre scurtu e: cum ca Locuțienutoriulu Irlandiei se impotesce, a suspende poterea legiloru în tote acele țienute, unde ar cere lipsea; se impotesce, că în țienutele pre in asta lege puse aforă de apararea legi a înmultu poterea politiale pre însesi spesele țienutelorū, și prelunga unele esceptiuni a conteni (opri) porta-

rea armelorū; deregatoriile concernenti se impotesce, a provocă pre fia-si care persona barbațesca dela 18 pana la 60 de ani la adurmecarea ucideriloru intemtorie, ér' pre celu ce nu ar' voi al ascultă, al pedepsí la închisoria de doi ani. Astu proiectu se și acceptă cu voturi 224 asupr'ă 18.

London, 18: 30 nov. Jurnalulu Times în nr. de eri publica acea șire, cum ca în 14: 16 ale acestiasii lord Palmerston și ducele de Broglie (acést'ă de în urma Legatulu Franciei la cabinetulu anglescu) suscrisera un asia tractatu, care prein întrevenirea acestorū și altorū poteri se puua capetu certelorū și luptaturilorū în Elveti'ă, și cum ca sir Stratford Canning (legatulu Angliei la Port'ă turcescă), întru retornarea și ca tra Costantinopole, luă incredentiarea de a trece prein Elvetia, precum a și plecatu, ca se efectueze aici ideile și scopurile guberniului anglescu și francescu. Celelalte trei poteri (Austria, Rusia și Borusia) întru tote se au învoitu. Times remane și acum totu lenga ideile sale de mainainte, cum ca dreptulu originariu e de partea confederațiunii particularie (Sonderbund): de alt'mentrea recunosce, cum ca confederațiunea doispredeciaria a lucratu cu cuvenentia și întieptiesce, incredentiandusi efectuarea nedereptelorū sale concluse unorū persone astemperate și de toti respectate.

E L V E T I A.

URI se dede de buna voia, — și Wallis. Despre acestu Cantonu de în urma se șire, cum ca dedeari se templa în 29 nov. st. n. demanția, după ce un corpu ca de în 600 capete statatoriu al Cantonulu trecuse la ostea confederațiunii Valisiani tramisera legati la generariulu Rilliet-Constant insciantandui a lorusi supunere. Precum se spune, Jesuitele esira și de în cantonulu Schwyz. — Salis-Soglio generariulu ostei confederațiunii separate scapă în Mediolanu (Milano, Mailand).

— Diet'ă elvetica, în catu pentru spesele ostirei, concluse: că sele porte singure Cantonele rebelatorie. Spesele aceste pan'la 24 oct. crescuse la 3 milioane, și pana la inchiarea cuprinderi va cresce la 5 milioane de franci, adeca 2 milioane fl. c. m. De în acestea pana la 1 dec. se îndetorescu a plati un milionu, ér' ce mai remane, mai târdiu, după cum se va statui; pan'atunci acele cantone voru stă ocupate. Asemenea și damnele castrate de ostea confederațiunii separate voru fi platite de aceeași confederațiune.

F R A N C I A.

PARIS, 1 dec. st. n. Lord Stratford Canning ajunsé aici în 28 nov., și înca într'aceasi di avu conferentia cu Guizot, precum după aceea visită și pre Legatii Austriei, Rusiei și Borusiei. Se spune, cum ca întrevenirea ambiata a loru cinci poteri în negotiale Elvetiei ar' fi fundata pre aceste cinci punturi: 1) Ca Cantonele catolice pre partea beserecésca a împarechiarei se recura la Santulu scaunu spre suatuire. 2) Că diet'ă confederata se se oblege a apară acele Cantone, a caror'ă supremitate ar' fi periclitata. 3) Ca confederațiunea separata se se desfaca. 4) Ca desarmarea se fia generale și impromutata; și 5) Ca se se îndetoreze, cum ca actulu Confederațiunii nu se va frange, neci se va scimbă întru nemica, foră de învoient'ă toturorū cantonelorū. Dé ca. aceste punturi se voru acceptă atunci

representantii aloru cinci poteri numai de catu se voru apucá de faptulu impacatiunei: ci de cum va diet'a confederata nu se ar' invoí, atunci marile Curti voru cautá acésta proba de impacare cá inchiata, si érasise voru pune in pusetiunea in carea fusera mainainte de asta proba, au voru lucrá dupa cum voru cere cercustarile.— Cum ca asta intrevenire se incepú la dorirea cabinetului francescu, dechiará Lord Palmerston in Sied. Camarei Comunitoru in 29 nov., carele in urm'a unei provocari dede unele dechiarari pre interesante in obiectulu acest'a.

— In starile de Legati dein partea Franciei se voru templá scimbari insemnate; anumitu, celu dela Atena D. Piscatory se stramuta la Madrid, Mackau la Neapole, si Bois-le-Comte la Turinu.— Dupa departarea acestui dein urma dein cetatea confederatiunei, Bern, incetá tota comunecatiunea intre Francia si deregatori'a elvetica dela scaunu.

I T A L I A.

DIARIO di Roma publica adres'a multiemitoria a Consultei Statului, proiectata in 15 nov. si immanuata in 21 totu ale aceiasi, carea eplena de cea mai ihsuffletita incredentiare in buna voienti'a Supranului Pontifice catra poporulu seu; de unde si inchia cu aceste cuvente demne de tota luarea amente, ce infaciosiéza asia adevveratu tota nobilea portare a poporului Romanu intru aceste tempuri turburate pentru Italia, al'mentrea de cum se au portatu alte si acum intru alte staturi a Italiei, si mai de multu intru unele tieri inca si cele mai laudarose cu civilizatiunea. Cuventele asia suna: „Destule ori se potú vede in lume, cum cá reformele se incepura cu pretensiunile, ce le cerú poporulu, se desvoltara intre certe si imparechiarari, si numai dupa multe lacreme si versare de sange se potura infientiare. Ér' aici intre noicelu mai antaiu si mai demnu de tota reverenti'a apucá inceputur'a progresului, ce o cere societatea omenesca si civilizatiunea, si candu cu o desteptare pacata si graduata guberneza pasiunile, de odata si catra mai inaltulu scopu le manuduce, carele e imperati'a dereptatei si adevverului pre acestu pamentu.“ — Gazetele italiensesci de Roma, adese siau redicatu cuvintulu cu virtute, asupr'a nedumeririloru si escesuriloru, ce in dilele trecute poporulu Florentiei incumetase a arata.

S P A N I A.

SCIRILE mai noue aducu, cum cá tener'a regina se afla in cercustari asia benecuventate, catu se spereza ca se va pune capetulu rivalitatiloru Angliei si Franciei, ce tienura imparechiate aceste doue tieri acum de un anu. Scirea se pare a fi adevverata, numai graiulu unoru jurnale, atengundu aste impregiurari, e de giosu si lipsitu de totu respectulu cuvenentiosu catra altu sexu si capetele incorunate; urita trasura in omenii, carisi cauta materia de batere de jocu ori in ce stare cu nespusa levitate, si de care neindoitu omenii cu anima se intorcu cu ingretiosiare.

V A R I E T A T I.

Subtu Cromwel (dupa decapiarea regelui Carolu I, 1649 candu se facú dein Anglia, Scotia si Irlanda o republica) nu se mai rugá anglii: „Vina imperatia ta.“ — Ci „Vina republic'a ta.“ —

Telegrafulu electricu intr'e Montreal si New-york cuprinde un spatiu de 1020 mile anglesci (228 germ.). Omulu, dice, o foie: e vita rationala, ce pictoresce cu radiele sorelui, calatoresce cu vapore, si vorbesce prein fulgeru.

CATRA DD. ABONATI.

APROPIANDUSE capetulu anului acestui, si inceputulu celui mai aprope venitoriu, facemu cunoscutu multu pretiutiloru nostri patroni, carii ne sustienura asta mica foia in decursulu acestui anu, precum si altoru bene voitori, intru a caror'a cunoscentia va ajunge acésta a nostra inscientiare, — cum cá ORGANULU si pre anulu venitoriu va urmá.

Scopulu ce ne prefipserámu inca dela inceputulu intemeiarei acestei foi, si catra carele dupa potentia-ne amu tensu, ne erá a ajutá la luminairea unoru idei atatu baserecesci-politice-istorice, catu si religiose-morali-literarie, — a reversá o lumina mai mare pre intunecatele carári ale filologiei limbei romanesce, dein tota cautarea atatu analitica catu si istorica, prein carele singure credemu, cá vomu poté ajunge se punemu temeiulu unei deplinite opinii de tota natur'a si starea ei prein toti secli incependu de la cele mai antái momente ale esistentiei ei; si de odatasi cei pentru insusi poporulu romanu.

Form'a limbei, care ne oamu propusu, a tiené si urmá, dupa ale nostre convictiuni e fundata pre insesi bazele analitico-istorice ale limbei, de si nu suntem orbiti cu acelu fumu maretiu, cá se nu vedemu, cá nu amu ajunsu inca la inchiarea totúroru cercáriloru, neci am pusu acopelementulu edificiulu nostru. Tempulu depreuna cu cercetarile continuate ale literatoriloru nostri, va probá cu focu lucráriloru nostre, si va arde paieles si totu ce e nestatoriu, érasí va lamurí ce se va aflá intru ele de un metalu mai curatu si vertosu.

Ne avendu inca un dialectu statoritu recunoscutu de toti, care selu urmámu in scriere, si convingundune cá neci cestu baserecescu in fapta nu e recunoscutu de asia, precum neci meriteza a fi, noi ne folosimu cu dereptulu comune, a urmá form'a limbei ce ne se pare mai adevverata, nu scriendu ungurenesc-ardelenesc, cu atatu mai pucinu moldovenesc-mantenesce.

Acestu scopu, acele tendentie, dein tote cautarile atense, ne remanu ne stramutate si pentru venitoriu. Ca totu scopulu, asia si al nostru, nu nepotemu laudá, cá l'am ajunsu, ci ne multiemimu déca numaine apropiarámu catu de pucinu, érá nevoienti'a nostra va fi dein tote poterile a ne apropiá.

Dein acestu scopu seriosu, credemu cá vomu fi inticlesi si escusati, pentru ce escludemu dein columnele nostre totu ce nu se ar' poté combiná cu acestu caracteriu aloru, — ci dein contra atáta ne ocupamu cu obiecte, ce pote unor'a se voru fi parendu pre seriose. Noi precepemu, cá acésta urmare nu va fi pre gustulu totúror'a, neci e calea de aduná mie de abonati, ci voi'a ne e neinfranta, noi ne amu defiptu un scopu, — cele lalté in man'a lui D. dieu.

Form'a si economi'a foei remanu totu acellesi ca pan' acum. Pretiulu acel'asi.

Rogámu a fi inscientiati de buna ora, in interesulu nostru si al DD. Abonati. Carii nu voru bene voi' ane inscientiá pre calile pan' acum urmate, noiú supunemu, cá voru se ne parasésca.

Blasiu 12 Dec.

Redactiunea

P R I N C I P I A

de limba si scriptura.

XXXVII.

Fia-ne iertatu cu acésta ocaŝiune a mai adau-ge in catu pentru acestu participiu inca si aceste pucinele reflexiuni.

1) Cum ca vechii erau dedati a intrebuentiá acestu participiu si in acea forma sintactica, ce gramaticii o numescu casu absolutu, seau precum noi astadi intrebuentiámu gerundiulu, de care sorte nu multe esemple potemu se aducemu, ci indestulite.

CB, dein Matth. IX, 27 sep: Дѣлж ел мерѣтѣ дон ѡрѣн кемжнд (clamando) ши грѣа: мнлѣщине доамне фѣла лѣ двѣ, бенигѣла лѣн а нѣз, апро(пѣ)аржсе кѣтржнѣла ѡрѣн. ши грѣн лѡр ѣс. Adeca: dupa ce veni elu in casa, seau venindu.

CG, p. 238, dein Joan. XI, 44: ши еши морѣла а фѣшѡрагѣн мѣннееле ши пѣоареле кѣ фаша. Adeca: infasioratu fiendu.

2) Cum cá aceiasi nu numai intr' ambe genurile-lu intrebuentiau ca substantivu mai desu si in mai multe vorbe cá noi, ci si in derivatele-i in tate, tiune, tura au sura. Asia:

In genulu barbatescu: crediutulu, crescutulu, cursulu, datulu, deschisulu, despusulu, esitululu, intratulu etc.—In celu fem. sing. lasat'a, nascut'a, sciut'a;—pl. adunatele, datele, infricatele, manecatele, miratele, scapatatele, etc.,—tote ca substantive. Esemple:

Crediutulu, кредитиу, LI, Bas. fol. 4: сѡ афѣлм снмерѣа крѣзѣцѣлѡр дѣрегѣторн ла зѣа чѣ а мфрнкагѣ а плагѣн тале чѣн дѣрѣпѣ; CF: некѡм се стѣрѣче ноѡш крѣзѣцѣлѡр;

crescutu, вѣрѣтѣ; CB, dein Jo. IX, 21: аѣш крѣекѣт аре, аѣш дѣ елѣш сѣ грѣакѣж; si 23: дѣрепт аѣѣа пѣрнѣцѣн лѣн знеерѣ, кѣ аѣша крѣекѣт аре;—statura, acolosi dein Math. VI, 27: чнне дѣ вои грнжнндѣсе поатѣш аѣаѣсе крѣекѣтѣла лѣн оѡж кѡт; dein Luc. XIX, 3: ши нѣ пѣтѣ дѣ нѣроѣ, кѣ дѣ крѣекѣтѣра мнѣ;

cursulu, кѣрѣере; CB, dein Luc. VIII, 44: ши аѣа сѣжѣтѣ кѣрѣѣла сѣнѣелѣн еѣ;

datulu, дѣре; LI, Chrys. fol. 33: кѣ пѡт дѣаѣтѣла чѣл еѣн ши пѡт дѣрѣла чѣл аѣрег, дѣ сѣсѣ мѣте;

deschisulu, дѣшкнѣрѣ; LI, Bas. fol. 3: ши дѣне кѣвѣкнѣт а дѣшкнѣѣла роѣгѣлѣн поѣтрѣ дѣ кемарѣ дѣрѣла сѣтѣлѣн аѣ;

despusulu, сѣтѣпжнѣрѣ; CB, dein Math. VIII, 9: кѣ амѣ ел ѡм сѣнт сѣпт дѣепѣѣ; dein Math. II, 6: ши пѣ. вндлѣеме пѣмжнѣтѣла ѣдѣнлѡр, кѣ немнѣж еши а дѣепѣѣла ѣдѣнлѡр; si chiaru in titlulu cartei de dona ori: сѣре дѣепѣѣла мѣрѣн лѣн,— ши сѣре дѣепѣѣла домнѣн лѣн;

esitululu, exitus, еширѣ; PS, ps. CXIII, 1: а ешиѣтѣла лѣн ѣзана днн егѣпет, кѣса лѣн ѣакоѣ днн попор вѣрѣар. Psalt. de Belgr. de a. 1651, totu acolo: а ешиѣтѣла ѣлѣнлѡр дѣн егѣпет, ши фѣмѣа лѣн ѣакоѣ дннѣтрѣ ѡамѣнн пѣгѣнн. LI, Greg. fol. 48: а ешиѣтѣла сѣѣтѣлѡр дѣрѣрѣ; CF: пѣнж ла ешиѣтѣла сѣфлѣтѣлѣн поѣтрѣ;

intratulu, аѣтрѣрѣ; PS. CXX, 8: дѣла фѣрнѣа аѣтрѣтѣла пѣѣл ши ешиѣтѣла пѣѣл. LI, Chrys. f. 5: вѣвѣше дѣепѣнѣторѣле сѣѣтѣла аѣтрѣтѣ... вѣнѣтѣн аѣтрѣтѣла сѣѣнѣлѡр пѣнн.

Lasat'a, in locu de лѣсѣтѣла; CG la scară: si p. 52—140. Дѣмннека лѣсѣтѣн дѣкарне. CF, дѣпжвоа ши лѣсѣтѣла лѣн.

nascut'a, нащѣрѣ; CB, si CG, dein Jo. IX, 1: мерѣжнд ѣсѣ вѣзѣ ѡм ѡрѣ дѣ а нѣекѣтѣж; 32: дѣ аѣѣк нѣ мѣте аѣзнтѣж, кѣ чнне дѣшкнѣе оѣн ѡрѣлѣн дѣ а нѣекѣтѣж;

sciut'a, шѣнѣа; CF, dein I Tim. IV, 2: а пѣрннши аѣтрѣ шнѣѣтѣла лѡр, аѣтрѣж сѣ нѣсе аѣоаре. D. m. 7, dupa Ros. а ѣѣн дон ѡрѣн вѣѣм пнлѣа аѣелѡр ѡамѣнн карѣн кѣноѣк ѡрѣнтѣра ши нѣѣнѣтѣла лѡр.

Adunatele, адѣнѣрѣле; CF, si CB, dein Math. XXII, 41: адѣнатѣеле фѣрнѣнлѡр аѣтрѣж ен ѣе грѣн, чѣ се волаѡ парѣ дѣ хѣс, ал кѣн фѣн мѣте;

datele, трѣданѣн, CG, p. 147: ашезѣтѣрѣле ши дѣатѣеле лѡр, ка лѣчѣрѣ сѣтѣелѡр лѣмннѣѣзѣ пѣнж аѣзѣ дѣ аѣтѣзн;

infricatele, лѣкрѣрѣн аѣфрнѣошатѣ; PS, ps. CXLIV, 6: ши пѣгѣрѣа аѣфрнѣатѣелѡр тале сѣпѣнѣлѡр;

manecatele, дѣмжнѣнѣ; BB, ps. CVII, 2: дѣшепѣтамѣвоѡ ла мжнѣкатѣ. CXVIII, 147: аѣѣкарѣмѣ оѣн мѣн сѣре мжнѣкатѣ. CXXXVIII, 8: дѣм воѡ лѣа арепнле мѣле ла мжнѣкатѣ;

miratele, мннѣннле, мннѣнатѣ; PS. ps. XXV, 7: сѣ поверѣтѣк тѡатѣ мнратѣеле тале. XXXIX, 7: мѣлѣте фѣѣш пѣ доамне дѣмнѣзѣла мѣѣл мнратѣеле тале;

scapatate, аѣѣѣрѣн, PS, CH, 12: прѣкжѣт сѣтѣл дѣпарѣте рѣзѣрнѣтеле дѣ снѣпѣтѣатѣ, аѣ дѣпѣртѣт дѣла нѡн фѣрѣлѣрнле нѡартѣ.

De asemenea sunt si subst. in et, formate dein participiale a tote patru conjug. precum: ámbletu, bóctetu, gémetu, frémetu, ómetu, resúfletu, témetu. Esemple:

Amblatu, intru inticlesulu кале, iter, BO, gen. XXI, 23: а мѣлет дѣ шапѣте знле гонн пре ел; ex. III, 18: лѣж мѣрѣем дѣрепт аѣѣкале а мѣлет дѣ трѣн знле;

bóctetu, стѣрѣгарѣ; PrI, dein Joel II, 12: а пост, ши а боѣчѣт;

gémetu, gemitus; BO, ex. VI, 5: ам аѣзнтѣѣ мѣтѣла фнѣорнлѡр лѣ нѣзана Sicr. p. 2, dein ps. CI, 6: дѣ глѣѣла ѣѣмѣтѣлѣн мѣѣл сѣ лнпѣрѣж ѡателе мѣле дѣ пѣлѣа мѣ; asia si in Ps. de Belgr. la acela'si locu, si v. 21: сѣ аѣзѣ ѣѣмѣтѣла пѣрнннлѡр;

frémetu, fremitus; Ms: ши аѣа пѣнѣк кѣ глѣе хрѣѣмѣт дѣ аѣх. Aici хрѣѣмѣт e in locu de фѣѣмѣт, х in locu de ф, precum forte adesu;

ómetu, dupa asemene forma, dela omu, нѡроѣ; BO, gen. XXI, 13: фнѣорѣла фѣѣтѣен аѣнѣж фѣѣвоѡ ѡамѣт; 18: кѣ воѡ фѣѣе лѣ ѡамѣт мѣре; XXV, 23: ши оѡн ѡамѣт ва аѣтрѣѣе пре аѣтѣла; XXVIII, 3: спѡрѣѣкѣж ши аѣмѣлѣѣѣкѣж кѣм ѡамѣт мѣре сѣ фѣн; XLVI, 3: кѣ а аѣоѣѣ мѣре ѡамѣт воѡ фѣѣе пре чнне. Ex. XXXII, 10: чнне пѣрѣж мѣре ѡамѣт тѣвоѡ фѣѣе;

resufletu, dela resufiu, ca sufletu dela suflu, in locu de resufiatu, precum spiritus dela spirare in locu de spiratus; Sicr. p. 25: dein Job, XIX 17: аѣкѣ мѣарѣа мѣ сѣ аѣрозѣѣе дѣ рѣѣѣфлѣтѣла мѣѣл;

témetu, temere, фѣнѣж; CB; dein Luc. V, 9: оѡн пѣѣ мѣтѣла аѣѣнне ел, ши пѣоѣн чнне ера кѣнѣѣла, дѣ вѣнжѣоарѣ пѣѣлѣн чѣ пѣрннѣрѣж

Indreptari. Nr. XXXV, p. 187, col. 1, VIENA, l. 4. la stare de V. Consulatu. — Nr. XLIII, p. 236, col. 1. ROMA, l. 5, imple: (v. nr. XXV): Nr. XLIX p. 272 col. 2. l. 49 strimtoráva. l. grabéscase.

ROMANII, DEIN GRECIA,

dupa LEAKE.

II.

ORIGINEA italice a românilor se pare neci o data ași trasa la indoela de istoricii greci. Cinamo, *) graindu intru al XII seclu, de cei ce abită in nordulu Dunarei, dice că ei sunt socotiti ca remasitiele unei colonie dein Italia. Calcocondil'a carele viē 300 ani mai tardiu, face o asemenea oserbatiune si adauge, că limb'a lor e asemenea cu a Italianilor, cu carii de alt'mentrea sēmena in datene, arme, portu, si unelte **). Asta fraticetate cu Italia pote se fi avutu o insemnata influentia intru efectuarea supunerii loru tempurarie subtu spirituari'a autoritate a scaunului Romei, pre tempulu asiediametului imperatiei Romāno-bulgarice, la a. 1204 ***). In corespondentia impromutata intre pap'a Inocentiu III, si intre romāni, intru acestu obiectu, Archiepiscopulu Zagorei †) rechiama pentru ei onorea unei origini romane, si Ponteficele Romanu le o concede cu promptetia.

Romānii dein Grecia urmara o carare mai pucinu stralucita că fratii loru dein Tracia sidea Dunare, de si numele loru adesu ocure in istori'a tempuriloru mai dein coce ale imperatiei grecesci.

Tienutul loru erā cunoscutu subtu numele de Vlachi'a mare (*μεγάλη Βλαχία*) ††), ei dupa cum ei totu de un'a trebueau a fi ne insemnati la numeru, intru proportiune cu ai loru frati mai de nordu, asia se pote coniecturā, cumca epitetulu „mare” se aplecā acesteii colonie principali a Mesodacianiloru, intru aceeași forma, cum se aplecā celu de „marea Grecia” coloniiloru grecesci in Italia. Anna Comnena †††) cuventa numai de o cetate singura tienenda-se de ei, intre muntele Chisavo si Tricala, prein care parente-sen Alesiu trecuse in mersulu-si prein Tesalia catra Normanii subtu Boemundu. Benjamin de Tudela, carele trecu prein Grecia la midiloculu seclului XII, in calea-si dela Corfu catra Costantinopole, dice, c'a intratu in Vlachi'a dupa cale de trei dile dela Teba §). Aceste marturisituri sunt mai decisive despre pusetiunea loru in seclulu XII; ei terminii loru precisi la inceputulu al lui XIII, inca mai chiaru sunt aretati la Niceta §§). Mentinandu staturile munte, in carele erā impartita imperati'a dupa ocuparea Costantinopolei de Latini la 1204, ne spune, cumca Epirulu si Hiriulu, dela Nicopole pan' la Epidamnu (Durazo, Dyrrachium), se tienea de Michael despota Etoției; cum ca totu tienutul dela Tesalonic'a (Solunu) pan' la Almyrus (Armirō de adi), cuprendiendu Phthia si siesulu Larisei, erā subtu Bonificiu marchisulu de Monteferatu: si cumca Vlachi'a mare, si muntii Tesaliei, erau unite subtu un duce, a caruia nume autoriulu nulu memorē-

za. De aci romānii dein Grecia trebue a fi fostu contienuti mai alesu catra culmea Pindului, ei intendiendusi une-ori autoritatea preste o parte de tienutul invecinatu, de ora ce istoricii imperatiei de diosu adese-ori usurpa numele de Vlachi'a, ca si candu ei aru vre a cuprende subtu asta denumireo mai mare parte a Tesaliei

In decursulu secliloru XIII, si XIV, Tesalicia, ca si Albania, erā neatarnandu dela Constantinopole, de si une ori erā redusa subtu ascultarea imperatiloru grecesci, precum de Andronicu Paleogulu tenerulu, candu elu sujugā rescol'a a tota partea aceea a Greciei, la a. 1332 §§§), si de Juane Cantacuzem, carui de buna voia se supuse la a. 1343 *). La inceputulu aceluiași seclu **) fu incursa de Catalani, ei mai adese ori fu ea alegata, subtu cele mai deapoi tempuri ale imperatiei, prein invoientia au de puterea armelor, cu despotatulu apusului. Mai multe evenemente dein istori'a vechia se imbina cu acestu faptu, aretandu, cum ca Tesalia erā lesne de cuprinsu de toti aceea, carii erau in intrega posesiunea Epirului; si asta oserbatiune e de destul probata prein istori'a mai noua si statulu de acum al tienutului.

Despota Niceforu tienu posesiunea Tesaliei pan' la morte-si in 1355 ***); dupa care cinci ani mai tardiu, Amuratu I deveni domnu unei parti de acestu tienutu †). Siesurile ei inavutite erau o pradā provocatorie si pre lesne de ocupatu Turciloru, carii aici se asiediara cu vre o cati-va ani ainte de caditul imperatiei grecesci; ei reducerea definitiva a Tesaliei subtu jugulu Otomanu nu se pote desfige ainte de cuprinsur'a Tesaloniceii prein Amuratu II, la a. 1429 ††).

Pusetiunea, in care Niceta pune pre Romānii dein Grecia la loculu mainte citatu, constina pre benea cu aceea, in care remasitie de ale descendentiloru acelor'asi pan' astadi se mai afla.

In Macedoni'a de susu, etatile loru mai importanti sunt: Vlacho-clisura †††), in muntii ce despartu siesurile Castoriei de ale Sarigieului,—er' in muntele Olimpu si in culmea Cambuniana: Cochino-plō, si Livade sean Vlacho-Livado. In jugulu muntelui Pindu, inependu de catra media-nopte, sunt Samerina si Furca,—apoi diece audouespradiece sate in tienutul Zagorei si in vecinetatei, deintre carele mai de frunte sunt Laista, Lesinitia si Malacasi; er' in districtulu Joaninei sunt Metiovalu, Saraculu si Calarite, cea mai intensa de tote asiediametele romanesci. Pre latirea de resaritu a Pindului, districtulu Aspropotamului mai alesu e abiatu de acestu

§§§) J. Cantacuz. II, 28, p. 288.—*) Cantac. III, 53, p. 520 seq. Nicef. Gregora XIII, 6, p. 409.—**) Nic. Greg. VII, 7, p. 153; XIII, 6, p. 409.—***) J. Cantac. IV, 43, p. 882 seq.—†) Duca, III, p. 5.—††) Duc. XXIX, p. III.—†††) *Κλεισόυρα* pasu de munte (vulg. pasu fortificatu) e un cuventu adese ori usitatu scriptoriloru imperatiei de diosu, si asia se definesce la Procopiu in descrierea unui pasu in Lazia: „Scopuli pre inalti de ambe partile locului fiindu, cali anguste forte indelungu aci facu. Romanii (grecii ?) aste cali grecindu le numescu *κλεισόυρα*” Procop. de B. per. II, 29, p. 165 B. Asia Procopiu, ei noi credemu, ca „Clisura” e cuventu romanescu pronunciatu cum pronuncia romānii dein Grecia, ei care noi iam dice: Chisura, dela chisu, inchisu; la elascii greci nu se afla; si Szida apriatu dice, ca e cuventu romanu. Red.)

*) Cinamu, VI, 3, p. 152.—**) Laonicu Calc. II, p. 40, 41.—***) Gesta Innocentii III, LXVIII, p. 32.—†) Asta erā o provincia larga, a car'a capitale, pan' adi numita Zagora, e pusa la petioreie muntelui Emu, intre Nissa si Sofia. Ib. LXVII, p. 31.—††) Nicef. in Bald. IX, p. 410. Pachim. in Mich. Paleol. I. 30, p. 49.—†††) Ann. Comn. V, p. 138.—§) Elu descrie pre locutorii asia ageri ca cerbii, si descendiendu adesu dein neapropiatii loru munti spre a predare pre Greci.—§§) Nicet. in Bald. IX, p. 410.

poporu, a caruia mai mari cetati intru asta de-reptare sunt Calici si Clino vulu.

Asia celu mai mare corpu al romaniloru de-in Grecia se pote dice, că ocupa partea mai centrale a muntelui Pindu de amendoue laturile marelui pasu dela Metio vulu.

Unele colonie romanesci, de si asiediate in pusetiuni, ce nu producu cele de trebuientia pentru vietia mai multu de catu se ajunga pre o luna au doue, totu sunt cele mai mari, mai bene regulate, si mai floritorie cetati in Grecia. Ele au a multiamă aceste preinaintări pusetiunei muntencesi ai loru, a caria strimtoria-i securiséza in mare mesura de storsurile turcesci, candu de alta parte seraci'a pamentului, si ne ajunsulu producteloru lui, i-astringu la cea mai mare desvoltare a industriei loru. Depreuna cu unii Greci si Albani, ei au unele manufacturi de lana mai grose, si alesu paliurile numite *zápa* Greciloru, si Greco Italianiloru, si pentru care ei affa promta vendiare in Adriaticu. Mai mare parte a clasiloru de diosu sunt pecurari, firea pamentului loru ne suferindu de catu numai pucine manuri in lucrurile agriculturii, candu de alta parte muntii loru in tempu-de-vera le oferescu pasiunea mai fina pentru vitele menante. Dein clasele mai de susu, unii sunt asiediatu ca negutiatori in Turcia, Italia si alte parti a Mediteraniei; altii mai pucinu avuti, si-castiga susistentia in cetatile Turciei ca bacani, maestri si lucratori in distinte ramuri.

Datenile loru stemperate, economice si industriale, le dau mari preferentie asupra Greciloru, carii-si aroga ai despretiu pentru imputatia loru diosime in talentele mentesci si politura. Cu tote inse, ei sunt stimati chiaru si in Grecia, pentru cunoscentia loru in lucrarea aurului si argintului: si o mare catatime de ornamente de asta sorte, adoptate in portulu, armele Greciloru si Albaniloru, sunt lucrate de Romani. Arteficii loru se affa in tote cetatile Turciei europene, si nupucini chiaru si intr'ale cei asiatiche. Pecurarii loru asia benesu cunoscuti in Grecia, catu cei mai multi mari proprietari sau conducu romani grigitori de turmele loru, seau le incredu in man'a cestui poporu, ce preste totu se facu respundiatori proprietariloru loru pentru o immultitura acordata de numerulu loru pre anu. De preuna cu satele muntencesi atatu ale Greciloru catu si Albaniloru, ei dau o mare catatime de lucratori de diosu Constantinopolei si altoru mari cetati.

Că si alti munteani, romanii-si arata o mare aplecare catra tiemntulu nascutei loru, si scopulu loru al' toturor'a e a se inturna si a gusta fructulu osteneleloru a casa. Negutiatorii asiediatu in partile mai delangate ale Mediteraniei, au lucratorii meseri in cetati departate, a raru potu spera se guste acea placere ainte de intornarea loru cea de capetain, de nu cumva intru o scurta visita in decursulu a diece au doispre diece ani. Ci bacanii si artistii, carii-si affa ocupatiune in Grecia, ordenarie-si petrecu ver'a impreuna cu fameliile sale, si dupa ce le au pusu intr'un capitalu dedestalu de provisiuni, le lasa singure se se lupte cu negurele si neua unci lungi si rigurose ierui.

Cuventulu ,Vlah', in generariu se supune affi de radecina slavona, aplecatu romaniloru seau depreuna cu tote alte natiuni de vitie latina, seau că avendu impreunare cu viatia pastoresca a pecorariiloru romani. Cuventula inse, nu e in u-

su intre insi Romani §) atatu cei dein Grecia catu si cei dein Valachia propria, carii, ca si grecii de acum, insii se numescu ,Romani', in sing. Rómánu, in pl. Rómáni.

In cetatile romanesci ale Greciei, o mare parte a mueriloru nu intielegu altra limba de catu aloru, ci barbatii cu totii sciu grecesce, si indemmanduse cu asta limba totu de un'a candu se cere scrierea, pre raru au neci odata nu au datena a scrie intru a loru-si limba. Cei dein Valachia propria, impromutara alfabetulu iliricu in scrisu, cu careleei se indemana depreuna cu Bulgarii si alte natiuni vorbitorie in dialecte slavone.

PAN'aci dein Leake, cu nr. urmatoriu vomu adauge dein Fragmetistu, ce nu incapura aici.

§) Morlachii dein Dalmatia (Moro-vlachi, romani negri), sunt, cum eredu io singurulu poporu ce insusi se numescu Vlachi, ci acestia nu au acelesi pretensiuni de affi de vitie italice ca romani, si vorbescu un dialectu slavonu. (E adevratu, ci ore inca prede-reptu? e altra intrebare, de care de alta data. Red.)

ARTICULI DE LEGE URBARIALI.

ARTICULUS X. De disciplina urbariali per dominos terrestres exercenda.

§. 1. Subditus, praestationes vigore articuli IV. eidem impositas serotine, segniter, vel etiam cum damno domini terrestris perficiens, aut illas perficere recusans, absque interventu publicorum etiam officialium, per dominum terrestrem puniri poterit; et quidem, sine acceptabili omni causa, ad laborem non comparens, pro singula manuali die, cum uno rfnu i lecti poterit, quam tamen poenam, cum duarum similis generis dierum labore reluere, subdito salvum erit; pro una jugali die autem duos rfnos, vel duas dies jugales desumere poterit. Casu vero in illo, dum subditus, tempore pro comparitione ad robottam lege stabilito serius ad robottam compareret, partem diei sine labore insumptam, subsequenti die dominus terrestris expleri facere poterit.

§. 2. Subditum ad locum laboris tempestive quidem comparentem, ast ibidem damnum causando laborantem et hanc ob rationem e labore dimissum, poena praecedente §-o dictata, manet: qui insuper damna etiam tali labore domino terrestri causata, iuxta aestimationem localium aut vicini pagi juratorum, 6. rfnos haud excedentia, refundere obligari poterit; damna per famulos subditorum illata, concernentes subditi compensabunt, salvo eisdem ad causatores regressu.

§. 3. Huiusmodi poenae, instantanee executioni mancipari queunt, per dominos terrestres vel eorum mandatarios, subditis nonnisi praevie auditis, et praesentibus ad minimum duobus omni exceptione maioribus testibus, qui jurati pagenses etiam esse poterunt, dictari infligique debent; qui de hac ratione inflictis sibi poena, a dominis terrestribus scripturae gnaris documentum extrahere valebunt.

§. 4. Si subditus huiusve familiaris, dominum terrestrem, illius arendatorem, aut servos oeconomicos injuria afficeret, agredetur, vel durante labore robottali inobedientem aut disordinatum semet exhiberet, tunc per dominum terrestrem, vel jurisdictione dominiali praeditum ejusdem mandatarium instantanee detineri, quin compedibus etiam vinc-tus pro irroganda promerita poena concernenti publico offli resignari poterit; et tali occasione, si localis jurisdictionis adsistentia opus esset, illa per concernentes locales antistites, sub onere responsionis suppeditanda erit. (Va urmá)